

میزگرد مشترک با موسسه اقتصاد جهانی و روابط بین الملل روسیه

بنابر دعوت دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی و با هماهنگی و همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران در مسکو، اولین میزگرد مشترک این دفتر و موسسه اقتصاد جهانی و روابط بین الملل روسیه در تاریخ ۸۷/۲/۲ برگزار گردید. با توجه به اهمیت نگاه و مواضع دو کشور در نظام جهانی و نقش رو به افزایش آن در روابط دو جانبه، مباحث میزگرد طی دو جلسه جداگانه به این مهم اختصاص یافت.

پس از سخنان کوتاه دکتر موسوی مدیرکل دفتر مطالعات و دکتر بارانوفسکی معاون موسسه روسی در افتتاحیه میزگرد، جلسه نخست با تمرکز بر نگاه دو کشور به مهمترین مسائل جهانی آغاز گردید. دکتر بارانوفسکی معاون موسسه و سخنران نخست میزگرد به تشریح وضعیت جاری نظام بین الملل و بازیگران اصلی آن پرداخت. وی نظام موجود جهانی را سیال و معماری آن را در حال تغییر شکل خواند و اظهار داشت که یکی از چالش‌های نظام بین الملل ساختار و ساز و کارهای آن است و معلوم نیست که نخبگان این نظام تا چه میزان بتوانند نقش رهبری ایفا کرده و دیگر کشورها آن را بپذیرند. مسائل دیگر شامل نقش لایه‌های میانی نظام بین الملل، بحث تک قطبی یا چند قطبی بودن آن، توسل به زور در مسائل جهانی، امنیت جهانی، جهانی شدن است که هر یک تعاریف و پیامدهای مختلف از دیدگاه بازیگران و کشورهای مختلف دارند.

وی در ادامه به وضعیت بازیگران عمده پرداخت و گفت هر چند امریکا هنوز قوی‌ترین بازیگر است لکن نقش آن در حال افول بوده و آسیب پذیری آن به ویژه به دلیل سیاست‌های ۸ سال گذشته در حال افزایش است. چین بزرگترین فاکتور مهم نظام جهانی است و نوگرانی در چین اتفاق بزرگی برای نظام بین الملل است. ایفای نقش اروپا در مسائل جهانی بیش از هر زمان

دیگر به روابط آن با آمریکا مرتبط گردیده است. از سوی دیگر، اروپا با چالش‌های داخلی متعددی نظیر مهاجرت و مسائل جمعیتی مواجه است.

ایشان در مورد نگاه روسیه و موقعیت آن در نظام جهانی گفت: روسیه قصد دارد به نظام جهانی برگردد اما نه به شیوه دهه ۱۹۹۰. روسیه رهبری آمریکا را نمی‌پذیرد و به محاصره سیاسی خود در حوزه مشترک المنافع شدیداً پاسخ خواهد داد. روسیه از وضعیت موجود راضی است و خود را بازیگر مهمی در صحنه بین‌المللی می‌داند. اشتباهات آمریکا نیز به سود روسیه تمام خواهد شد. البته مراقب هستیم و با احتیاط به پیش می‌رویم.

سخنران بعدی، دکتر سید رسول موسوی مدیرکل دفتر مطالعات با اشاره به اسناد استراتژی امنیت ملی قدرت‌هائی نظیر آمریکا، روسیه، چین و اتحادیه اروپا، اظهار داشت که در تمامی این اسناد موضوعاتی نظیر تروریسم و سلاح‌های کشتار جمعی تکرار شده است. غرب به بهانه مبارزه با تروریسم به گسترش سلاح هسته‌ای ادامه می‌دهد، روسیه و فرانسه اعلام کرده‌اند که در مقابل تهدیدات، از سلاح‌های هسته‌ای استفاده خواهند کرد. امروز دیگر از سلاح هسته‌ای به عنوان یک اهرم بازدارنده سخن گفته نمی‌شود بلکه سخن از استفاده آن است به‌ویژه این که معاهدات کنترل‌کننده سلاح‌های هسته‌ای کنار گذاشته شده‌اند.

به نظر می‌رسد روسیه استراتژی تقابل را برگزیده است و بیان سیاسی آن سخنرانی پوتین در مونیخ بود. چین سیستم دفاعی خود را تقویت کرده و آرایش نظامی خود را شکل داده است و تمایل چین به نظامی‌گری غیر قابل اجتناب است. این کشور برای تضمین امنیت واردات انرژی و صادرات کالای خود نیاز به تقویت نیروهای مسلح دارد. در مناطقی نظیر هند، پاکستان و خاورمیانه تنش روبه افزایش است.

سخنران سوم جلسه نخست، دکتر آفونتسف کارشناس اقتصاد بین‌الملل و انرژی در موسسه روسی، که سخنان خود را به روندکلان تحولات اقتصادی جهان و نقش آمریکا اختصاص داد. وی مکانیزم مطلوب در همکاری‌های اقتصادی بین‌المللی را همکاری‌های منطقه‌ای عنوان نمود و از اتحادیه اروپا و سازمان همکاری شانگهای به عنوان الگوهای مناسب همکاری نام برد. به اعتقاد وی، این شکل از همکاری‌ها می‌تواند جایگزین نقش اقتصادی آمریکا در جهان باشد.

پس از سخنان دکتر آفونتسف، از سوی حاضرین در میزگرد سوالات و مطالبی مطرح گردید که توسط سخنرانان پاسخ داده شد.

جلسه دوم میزگرد با سخنان آقای حسینی معاون اداره دوم مشترک المنافع در خصوص روند روابط دوجانبه آغاز شد. ایشان با تشریح آخرین تحولات در بخش‌های سیاسی و اقتصادی، گفت: در زمینه روابط دوجانبه، بیشتر همکاری‌های اقتصادی دنبال می‌گردد. البته در زمینه روابط دوجانبه سیاسی مناسبات بسیار خوبی وجود دارد علاوه بر دیدار آقای احمدی‌نژاد و آقای پوتین با یکدیگر در نیویورک و شانگهای، سفر آقای پوتین به ایران در چارچوب کنفرانس سران حاشیه دریای خزر در سال گذشته انجام شد. در بخش منطقه‌ای ما موضوعاتی را برای رایزنی دنبال می‌کنیم که حاوی بحث‌هایی جدی است. در آسیای مرکزی، قفقاز، افغانستان و عراق و در موضوع انرژی، زمینه مناسبی برای هماهنگی و همکاری وجود دارد. در مورد سازمان شانگهای ما امیدواریم که بتوانیم در اجلاس آتی سران شانگهای که در تاجیکستان است و ایران ناظر می‌باشد با توجه به ظرفیت‌ها و موقعیت ایران در منطقه، به عضویت این سازمان دربیاییم.

دکتر الکساندر پیکایف رئیس بخش خلع سلاح و امنیت بین الملل موسسه سخنان بعدی پس از مروری بر آخرین وضعیت کنترل و خلع سلاح جهانی و مواضع روسیه در این خصوص، گفت هرچند اکنون روابط دو کشور در بهترین شرایط در طول تاریخ قرار دارد اما هنوز میان طرفین مشکلاتی وجود دارد که لازم است حل و فصل بشود. باید بگویم مانع اصلی گسترش روابط ایران و روسیه عدم تفاهم پیرامون برنامه هسته‌ای ایران است. با توجه به این که برای روسیه، عدم گسترش هسته‌ای اولویت دارد، طبیعتاً روسیه مجبور است از اولویت خود حمایت بکند و این خود باعث می‌شود روسیه وارد یک برنامه تاکتیکی غیرضروری برای حل و فصل علیه ایران بشود.

به گفته دکتر پیکایف، در حال حاضر شرایط طوری است که آمریکا توانست مواردی جهت تحریم ایران به روسیه و سایر کشورها تحمیل کند البته این تحریم‌ها بر اساس نظر شورای امنیت می‌باشد و متأسفانه تمامی اعضای شورای امنیت در چنین راهی قرار گرفتند و خارج شدن از این راه بسیار مشکل است. ما می‌دانیم که ایران تمامی این قطعنامه‌ها را رد کرده است و در دلایل آنها در واقع منطقی وجود دارد اما از نقطه نظر ما تمام این دلایل جنبه احساس ملی‌گرایی دارد و باعث نمی‌شود که مشکل حل بشود. در حاضر این وضعیت، چین و روسیه را دچار مشکل کرده است. روسیه فکر می‌کند سازمان ملل باید به عنوان نقطه مرکزی حل مناقشات و منازعات بین المللی باقی بماند و در این رابطه تصمیمات شورای امنیت سازمان ملل بسیار حائز اهمیت می‌باشد. اگرچه قرار است تصمیمات بسیار تندی علیه ایران صورت بگیرد و باعث خنثی

شدن مواضع دوستان ایران گردد ولی برای حفظ وجه سازمان و شورای امنیت روسیه و چین مجبورند بصورت محدود در این مسیر قرار بگیرند. این عمل حتماً به روابط میان ایران و روسیه ضربه می‌زند ولی خارج شدن از فرآیند تحریم‌ها بسیار مشکل است زیرا در صورت عدم اجرای قطعنامه‌ها، سایر قطعنامه‌های مهم شورای امنیت نیز ضمانت اجرایی نخواهند داشت. لازم است دوستان ایرانی دلایل بیشتری به چین و روسیه ارائه بدهند تا آنها بتوانند مواضع ایران را در شورای امنیت تقویت کنند. شاید بتوان فرآیند تحریم‌ها را متوقف ساخت. قطعنامه اخیر یعنی قطعنامه ۱۸۰۳ بسیار خطرناک است. سال گذشته ایران در رابطه با آژانس مقداری انعطاف نشان داد و کارهای بسیاری هم در این رابطه انجام گردید اما متأسفانه این فرآیند را ادامه نداد. البته ما درک می‌کنیم که بعضی از اعضاء اطلاعات مشکوکی به آژانس دادند. بسیار مهم بود که ایران تحمل می‌کرد تا مسائل خود را حل و فصل کند.

مسئله دوم این است که شفافیت ایران در این زمینه ضروری است تا مسائل باقیمانده حل و فصل شود چراکه بدون اعتماد هیچ عملی صورت نمی‌گیرد. مسئله سوم که مسئله بسیار مهمی می‌باشد، بحث غنی سازی اورانیوم است در اینجا از نظر حقوق بین الملل یک موضع حقوقی در ایران وجود دارد این هم مطلبی است که بایستی به روش سیاسی و گفتگو حل بشود و این فرآیند گفتگو نباید باعث ایجاد تحریم‌های جدید از سوی شورای امنیت شود. من فکر می‌کنم اگر دو مسئله قبلی حل و فصل شود بحث تحریم‌ها و تشدید آن می‌تواند حذف شود و ایران و روسیه در گسترش روابط دو جانبه خود پیش بروند.

مسئله دیگر، موضوع تصویب عضویت ایران در سازمان شانگهای است. باید صریحاً بگویم یک عدم تعامل بین اعضای کشورهای عضو سازمان شانگهای وجود دارد که متأسفانه مواضع آنها نیز در اینجا حائز اهمیت است. اگر موانع برداشته شود طرف ایرانی بصورت فعالتری مسئله عضویت را می‌تواند دنبال کند. اگر ایران فعال‌تر با این موضوع برخورد کند مفید خواهد بود. در صورتی که ایران در اجلاس شانگهای در یکاترینبورگ روسیه به عضویت دائم سازمان شانگهای در آید این امر می‌تواند باعث تقویت روابط فی مابین شود.

مسئله بعدی، بحث همکاری‌های منطقه‌ای است، در اینجا ما منافع و مواضع موازی با هم داریم. منافع مشترکی میان ایران و روسیه در افغانستان وجود دارد؛ شرایط در افغانستان رو به وخامت است و کاملاً مشهود است که ناتو نمی‌تواند مسائل را حل و فصل کند البته ممکن است بزودی تعدادی از اعضای ناتو نیروهای خود را از آنجا فرا بخوانند. آنچه مسلم است افغانستان در

جای خود قرار دارد و در صورت شکست سیاست‌های ناتو، این امکان وجود دارد که عدم‌ثبات در افغانستان مشکلاتی را برای کشورهای هم‌مرز این کشور پیش بیاورد لذا من پیشنهاد می‌کنم بصورت مشترک چه در سطح دولت‌ها و چه در سطح کارشناسی حتی در سطح موسسه ما و شما موضوع را مورد بررسی قرار دهیم.

مسئله دیگر که بیشتر برای ایران حائز اهمیت است بحث ثبات در عراق است. بایستی فکرکنیم چگونه می‌توانیم ثبات را در عراق برقرارسازیم بطوری‌که کمترین صدمه به مردم عراق زده شود. هم‌اکنون عراق نمایشگاه ضعف آمریکا است باید دید چه چیزی برای ما مقرون به صرفه است آیا کمک کنیم آمریکایی‌ها در عراق باقی بمانند که بدین ترتیب سیاست آمریکا در عراق بی‌اعتبار گردد و از طرفی دیگر آنها نیرویی برای تهاجم نظامی به مقصد سومی نداشته باشند چراکه تا وقتی دست‌های آنها بسته است احتمال حمله نمی‌رود زیرا که نیرویی برای این کار ندارند و از لحاظ اقتصادی افزایش نیروهای بیشتر برای آنها توجیه پذیر نیست. شاید استراتژی دیگری برای آنها در نظر بگیریم بدین‌صورت که بهتر است آنها سریع تر از عراق خارج شوند که البته این امر تغییراتی را در عراق بدنبال دارد و از طرفی باعث افتضاحی برای آمریکا خواهد شد زیرا دیگر هیچ کشوری از آمریکا نخواهد ترسید و در خود آمریکا هم شرایطی نظیر وضعیتی به مانند پس از جنگ ویتنام پیش می‌آید. من خیلی صریح می‌گویم که باید قبول کنیم آینده عراق به آینده سیاسی آمریکا بستگی دارد ولی آنچه مسلم است این است بایستی کاری کرد که به رنج‌های مردم عراق خاتمه داد.

در پایان، مسئله قفقاز جنوبی است که دارای اهمیت بسزایی برای روسیه می‌باشد. تقاضای عضویت گرجستان در سازمان ناتو و گسترش ناتو تا مرزهای روسیه، برای روسیه مسئله حائز اهمیت است چراکه بدنبال آن مسئله عضویت ارمنستان و آذربایجان نیز پیش می‌آید. اگرچه روسیه می‌تواند از دو منطقه آبخازیا و اوستیای جنوبی علیه گرجستان و یا از مسئله قره باغ در رابطه با ارمنستان و آذربایجان استفاده کند ولی آنچه مسلم است این است که ممکن است در آینده دور عضویت صورت گیرد. درواقع حضور ناتو در خزر نه تنها منافع روسیه بلکه منافع ایران را نیز به خطر می‌اندازد بنظر من دو کشور این مسئله را بصورت موضوعی برای بحث بررسی میان هیات‌های کارشناسی خود قراردهند. در پایان من امیدوارم با توجه به علائق مشترک دوکشور در مناطق آسیای مرکزی قفقاز، خزر، افغانستان و عراق همکاری‌ها و هماهنگی‌های بیشتری میان طرفین صورت گیرد.

جلسه دوم با طرح پرسش‌های حاضرین و پاسخ سخنرانان خاتمه یافت. ابتدا دکتر موسوی به اظهارات و شبهات دکتر پیکایف در خصوص برنامه‌های هسته‌ای ایران پاسخ داد و دیگر حاضرین به طرح سوال و ابراز نظر در خصوص روابط روسیه و امریکا، انتقاد از مواضع روسیه نسبت به جمهوری اسلامی ایران و دیدگاه روسیه نسبت به برخی موضوعات منطقه‌ای پرداختند. میزگرد با جمع بندی مباحث توسط دکتر منوچهر مرادی رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز و دکتر بارانوفسکی خاتمه یافت و طرفین ضمن تاکید بر فرصت‌های موجود در روابط ایران و روسیه، لزوم ارائه پاسخ به سوالات مطرح در بطن روابط تاکید و بر تداوم مباحث و جلسات در آینده تاکید نمودند.

ملاحظات

۱. موسسه اقتصاد جهانی و روابط بین الملل روسیه در زمره ده موسسه تحقیقاتی معتبر جهان قرار داشته و از مراکز ذی نفوذ روسیه می‌باشد که ارتباط نزدیکی با محافل سیاسی و تصمیم گیر روسیه دارد. یوگنی پریماکوف و ایگور ایوانف (دبیر شورای امنیت روسیه) از روسا و دانش آموختگان این موسسه هستند.
۲. ارتباط با این موسسه در پی سفر سال گذشته جناب آقای دکتر محمدی معاون محترم آموزش و پژوهش به مسکو و بازدید و انجام یک میزگرد محدود آغاز گردید. هیات روسی در تهران با ایشان ملاقات و در خصوص مسائل مورد علاقه مذاکره نمود.
۳. هیات روسی رضایت کامل خود را از برنامه ریزی و محتوای مباحث جلسه اعلام و آن را فوق انتظار ارزیابی نمود.

ستاره ملک آسا و امیر رضانی - مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز